

Abbaye Saint-Joseph de Clairval
F – 21150 Flavigny-sur-Ozerain

Dierbare Vriend van de Abdij Saint-Joseph de Clairval,

«**M**AGIS MORI QUAM PECCARE – *Eerder sterven dan te zondigen*». Van dit adagium is tot bloedens toe getuigenis afgelegd door de martelaren van Oeganda die door de Kerk in 1964 zijn heiligverklaard en de spreuk is opgenomen in een gebed voor hun feestdag. Deze christenen waren door pater Lourdel, Oegandees apostel, voorbereid op deze hoogste vorm van geloofsgetuigenis.

Siméon Lourdel is geboren op 20 december 1853 in Dury (Pas de Calais, Frankrijk). Zijn vader is kweker; zijn moeder, zachtaardig en energiek, is begiftigd met een groot geloof; zij krijgen vijf jongens. Siméon is flink en uitbundig van aard, maar niet erg geestdriftig voor de studie op het klein seminarie. Hij verzet zich tegen discipline en gaat het liefst om met de opstandigste leerlingen en werkt liever op het land in de vakantie dan dat hij het extra huiswerk maakt. Hij is een verwoed lezer van missieverhalen uit verre landen. De missionarissen zijn voor hem een aantrekkelijk voorbeeld, maar de verantwoordelijken op het seminarie vinden zijn roeping tamelijk twijfelachtig. Het schooljaar 1870 begint Siméon twee maanden te laat omdat hij zijn vader wilde helpen met het oogsten. Hij wordt zonder commentaar teruggestuurd. Wanneer hij weer thuis is, roept de jongen in tranen uit: «Ik wil priester worden. Ze zeggen dat ik geen roeping heb. Welnu! Ik zal ze het tegendeel bewijzen». Hij zet zich serieus aan de studie en gaat in oktober 1872 naar het groot seminarie van Arras. Tijdens de studie wijsbegeerte overweegt hij om toe te treden tot de Sociëteit van de Missionarissen van Afrika, die toen was opgericht door de aartsbisschop van Algerije, Mgr. Lavigerie. Begin februari 1874 wordt hij toegelaten tot het noviciaat van deze sociëteit, in Maison-Carrée, dichtbij Algiers.

Het is geen pretje

Op 2 februari 1875 wordt hij officieel lid van de Missionarissen van Afrika (de “Witte Paters”), bezielde van het verlangen naar het martelaarschap wordt hij op 2 april 1877 tot priester gewijd. In 1878 organiseert Mgr. Lavigerie met tien missionarissen waaronder pater Lourdel een karavaantocht in midden Afrika. Het vertrek vindt eind april plaats. Sommige ontdekkingsreizigers, zoals Livingstone en Stanley, hebben bewezen dat men de vermoeienissen van de reis kan overleven. Deze reis is geen pretje: stortbuien of verzinkende hitte, gebrek aan drinkwater, koorts en andere ziekten, aanvallen op de karavaan, desertie van de dragers, gedwongen voettochten door schrijnend eenzame gebieden of modderige moerassen, ontmoetingen met karavanen van geketende slaven, onder wie vrouwen en talloze kinderen... Eind December 1878 zijn de missionarissen ten zuiden van het onmetelijke Victoriameer en maken zich gereed voor de oversteek naar Oeganda.

Groene heuvels, koele dalen en een weelderige begroeiing maken van Oeganda een prachtig land. Zijn bewoners, de “Baganda”, leven in van takken gemaakte hutten. Het handwerkmanchap is zeer verscheiden: ijzerbewerking, pottenbakkerij, er worden stoffen geweven, manden en matten gevlochten, muziekinstrumenten gemaakt. Het land wordt geregeerd door een koning met absoluut gezag; hij heeft een groot aantal pages die zijn gerekruteerd onder de kinderen van zijn officieren. Polygamie, slavernij en zedeloosheid zijn veelvoorkomende verschijnselen. De bevolking is evenwel keurig in haar gedrag en haar manieren. De Baganda zijn gezagsgetrouw en moedig, als onderdanen betrouwbaar en als krijgsvrienden onverschrokken. De god van de Baganda, Katonda, wordt vereerd temidden van andere goden die de tovenaars zeggen te vertegenwoordigen. Voor de Baganda vergaat de mens na de dood niet helemaal, maar uit het lichaam maakt zich een geest vrij. Vanaf 1852 doet de islam zijn intrede in het land via de koopmanskaravanen en zet in de geest van de elites de heidense godsdienst op losse schroeven. In 1875 komt de Engelse ontdekkingsreiziger Stanley in het land en wordt twee jaar later gevolgd door even kranige als edelmoedige anglicaanse missionarissen. Een van hen, M. Mackay, vestigt zich in 1879 in de hoofdstad Roubaga. De traditionele godsdienst blijft een belangrijke rol spelen in de maatschappij, maar de wezenlijke samenbindende factor is de koning, de Kabaka. De beste elementen onder de onderdanen van de koning zijn er niet zeker van dat mensenoffers, executies zonder reden en polygamie gerechtvaardigd zijn, hetgeen maakt dat ze open komen te staan voor het christendom.

Wanneer de Witte Paters aankomen, heet de koning van de Baganda Mutesa. Hij is elegant, trots en krachtig, autoritair en achterdochtig. Intelligent en sluw als hij is, begrijpt hij snel dat de komst van de Europeanen (Engelsen, Belgen, Fransen en Duitsers) zal uitdraaien op wedijver: hij zal hun onderlinge rivaliteit ten eigen gunste kunnen uitbuiten en onderhandelen met de meest biedende. In februari 1879 veroorzaakt de komst van pater Lourdel en de broeder die hem vergezelt beroering aan het hof van Mutesa. De koning bereidt hun echter uiteindelijk een goede ontvangst. Hij vestigt ze dichtbij de hoofdstad waar ze nauwgezet worden bewaakt. Wanneer de Baganda horen dat de broeder die pater

Lourdél begeleidt hem “Mon Père” noemt, denken ze dat het zijn naam is en vervormen die tot “Mapéra”, de benaming waarmee hij voortaan in het land zal worden aangeduid. De paters zorgen naast de evangelisatie ook voor de materiële ontwikkeling. Meerdere Baganda wenden zich tot hen met verschillende motieven, maar vooralsnog is er geen bij die serieus hoop op bekering biedt. De eerste minister ziet daarentegen met groot ongenoegen welke invloed de Witte Paters hebben. Deze beijveren zich om van de Arabische slavenhandelaren een zo groot mogelijk aantal kinderen terug te kopen; die worden in een weeshuis opgenomen waar hun de ware godsdienst wordt onderwezen.

De eisen die het Evangelie stelt

Pater Lourdel drukt een diepe stempel op Oeganda. Hij onderhoudt zich op beminnelijke wijze met de mensen en, uitgerust met zijn medicijnenkoffertje, verleent hij eerste hulp, met een succes dat hem een solide reputatie bezorgt. Zijn hoffelijke manieren wekken verbazing: dergelijke hartelijkheid verwacht men niet van een man die wordt beschouwd als iemand die boven hen staat. Koning Mutesa kondigt op een dag aan dat hij graag katholiek wil worden: pater Lourdel antwoordt hem dat hij eerst moet afzien van de polygamie, maar de koning is daar niet toe bereid. Mgr. Lavigerie schrijft dan: «Ik geloof dat we het met hem anders hadden moeten aanpakken, hem zeggen dat hij niet trouw kon zijn en het doopsel ontvangen zonder eerst van de polygamie af te zien, maar dat hij in Onze-Lieve-Heer kon geloven, Hem aanbidden en tot Hem bidden, zijn hulp kon inroepen tegen hem zelf en zijn hartstochten, totdat hij die zou hebben beteugeld». De prelaat is echter niet ter plaatse om het onberekenbare gedrag van de koning te kunnen inschatten.

In 1881 proberen de Arabische slavenhandelaren wier handel wordt gedwarsboomd door de aanwezigheid van de missionarissen, Mutesa te bepraten om de islam tot staatsgodsdienst te verklaren; maar dankzij pater Lourdel gaat dit plan niet door. Talloze Baganda hebben gekozen voor het katholicisme nadat ze de islam of het protestantisme hadden omhelsd, en vaak de tweede na de eerste. Ze hebben lange tijd de paters gadeslagen en zorgvuldig hun leer beluisterd en hebben toen in vrijheid hun besluit genomen. Het zijn uitstekende godsdienstonderwijzers en het christendom zou zich veel sneller verbreiden indien de stamhoofden hun dienaren niet zouden beletten van de godsdienst kennis te nemen en indien de missionarissen zich vrij door het land zouden mogen bewegen. Weer andere Baganda wenden zich tot de paters met soms dubbelzinnige motieven, maar met de hulp van de genade worden hun overtuigingen verdiept. In navolging van de richtlijnen van Mgr. Lavigerie dopen de missionarissen alleen diegenen die ten minste vier jaar met volharding catechismusonderricht hebben gevolgd.

De voorstanders van de slavernij en de aanzienlijke burgers zijn woedend over de toenemende invloed van Mapéra en koesteren een dodelijke haat jegens de paters. Pater Lourdel ziet van zijn kant in de polygamie

van de vooraanstaanden die de arme dorpingen berooft van echtgenotes, een oorzaak van de veel voorkomende homoseksualiteit. De koning zelf geeft eraan toe en zelfs aan pedofilie. Mapéra houdt zijn leerlingen voor dat toegeven aan de grillen van de koning op dit punt door God wordt afgekeurd. Door hun standvastige houding tegenover de wensen van de koning stellen ze zich bloot aan zijn woede en aan de dood; maar deze jonge christenen aarzelen niet om aan de verlangens van de koning geen gevolg te geven. Ze vormen weldra een groep serieuze jongelui die werkelijk verlangen hun dagelijks gedrag in overeenstemming te brengen met het ontvangen onderricht en tevens de koning met toewijding te dienen.

“Mapéra was je vriend...”

Maar eind 1882 ontstaat een uitgesproken onveilige situatie voor de Paters door de aarzeling van de koning op het gebied van de godsdienst en door zijn vrees voor de Europese grootmachten: de Witte Paters worden aangezien voor hun geheime bodes. Ze besluiten dan zich voor enige tijd te verwijderen van de Missie en op 20 november schepen ze in voor het zuiden van het Victoriameer en laten twintig gedoopten en meer dan vierhonderdveertig godsdienstlesleerlingen achter. In hun afwezigheid organiseren de christenen zich onderling, onder de leiding van de catechismusleraren, voor het merendeel 20 à 30 jarigen. Op 10 oktober 1884 overlijdt Mutesa, omringd door moslims, de Koran op de buik. Zijn zoon Mwanga wordt gekozen om hem op te volgen. Open, belangstellend en vriendelijk van aard, was hij vaak op bezoek geweest bij de paters en had getuigd van veel vertrouwen in en genegenheid voor pater Lourdel. Voor zijn vertrek had deze tegen hem gezegd: «Zodra jij koning bent, komen wij terug». Joseph Mukasa, die de verpleger van Mwanga is geworden nadat hij toegewijd Mutesa had verzorgd, zei op een dag tegen de koning: «Heer Koning, Mapéra was je vriend. Dat is waar, antwoordt de koning. Wil je niet dat hij terugkomt? Hij gaf je vader goede remedies. Dat is ook waar; schrijf hem dat hij terugkomt».

Half juli 1885 zijn de paters weer terug. Ze stellen vast dat de Kerk is uitgebreid: het aantal christenen is meer dan verdubbeld. Pater Lourdel schrijft: «Mwanga is ons goed gezind, hij zal ons, denk ik, alle vrijheid laten in ons onderricht, maar zelf zal hij maar moeilijk kunnen praktiseren... Hij heeft afgezien van alle bijgelovigheid in zijn land. Tot zijn ongeluk rookt hij hennep waardoor hij over een aantal jaren zal zijn afgestompt. Meerdere van onze nieuwe gelovigen hebben grote invloed op hem en doen hem veel goed met hun raadgevingen». Mwanga is echter onderhevig aan plotselinge veranderingen in houding en gedrag. Zoals zijn vader vertoont hij de neiging tot homoseksualiteit. In de Verklaring *Persona Humana*, leert de Kerk: «Volgens de objectieve morele orde zijn homoseksuele betrekkingen daden die zijn gespeend van hun wezenlijke en onontbeerlijke regel. Zij worden in de Heilige Schrift veroordeeld als ernstige verdorvenheid en zelfs voorgesteld als het droeve gevolg van een weigering God te aanvaarden (Rom 1,24-27; 1Kor 6,10; 1Tim

1,10). Dit oordeel van de Schrift staat niet toe te concluderen dat allen die aan deze afwijking lijden er persoonlijk verantwoordelijk voor zijn, maar er volgt uit dat homoseksuele handelingen intrinsiek ongeordend zijn en in geen enkel geval enige goedkeuring mogen ontvangen» (Congregatie voor de Geloofsleer, 29 december 1975, n.8). Als vurig christen probeert Joseph Mukasa, wiens streven het is te leven naar hetgeen Christus ons leert, de koning af te brengen van de ontucht, de drugs en de afgoderij. Hij aarzelt niet om de jonge pages voor wie hij verantwoordelijk is uit het paleis te verwijderen als de koning naar hen vraagt voor de homoseksualiteit: «Wanneer de koning jullie vraagt het kwade te doen, weigert!» zeg hij tegen hen. Deze houding wekt Mwanga's ergernis, maar Joseph spoort hem aan als volgt: «Mijn Heer de Koning, ik bid je, doe dit niet meer! God haat onkuisheid...». De H. Paulus veroordeelt inderdaad ontucht als een ondeugd die de christen in het bijzonder onwaardig is en die ons uitsluit van het koninkrijk der hemelen: *Maakt uzelf niets wijs! Hoerenlopers, afgodendienaars, echtbrekers, schandknappen, knapenschenders... zij zullen het koninkrijk Gods niet erven* (1Kor 6,9-10).

Een einde maken aan de aidsplaag

De deugd van de kuisheid is noodzakelijk voor een juist gedrag tegenover God; het is tevens de beste methode in de strijd tegen de aids-epidemie. «Laat je niet bedriegen door de holle woorden van hen die de kuisheid of jullie zelfcontrole belachelijk maken», zei Paus Johannes Paulus II tegen de jongeren van Oeganda, in Kampala, op 6 februari 1993. «De kracht van jullie toekomstige echtelijke liefde hangt af van de kracht van jullie huidige inzet om te leren wat de ware liefde is, een kuisheid die inhoudt dat men zich onthoudt van iedere seksuele betrekking buiten het huwelijk. De seksuele houding van de kuisheid is de enige zekere en deugd-zame manier om een einde te maken aan de tragische aidsplaag die zoveel jonge slachtoffers heeft gemaakt». Dit onderricht van de Paus wordt gestaafd met een studie die is uitgevoerd in Oeganda naar aids-preventie: «Eind jaren tachtig was besmetting met het aids-virus (HIV) een dramatisch probleem in Oeganda. Maar in 2003 werd de omvang van de besmetting met het aids-virus geschat op 6% van de gehele bevolking; dit cijfer is natuurlijk nog altijd erg hoog maar staat in geen verhouding tot het cijfer van 1990 – 30%, een triest wereldrecord – noch tot de huidige cijfers in de andere Afrikaanse landen... Hoe heeft men dit succes kunnen bereiken, kan het elders ook bereikt worden?... In het kort komt het erop neer dat zich in de jaren 1989-1995 een plotselinge ommekeer heeft voorgedaan in de seksuele gewoontes in Oeganda... Aids aanklagen voor wat het is, een dodelijke ziekte in 99% van de gevallen, die zich verspreidt door seksuele relaties, was voldoende om een gedragsverandering onder de bevolking te bewerkstelligen. Daar moet aan worden toegevoegd dat de preventiestrategie waarvoor werd gekozen steunde op onthouding en trouw, in plaats van op gratis uittesten van condoomgebruik... De president van Oeganda, Power Museveni, heeft het woord gevoerd op de conferentie van Bangkok

(Internationaal Aids-congres, juli 2004) om te spreken over het succes dat zijn land heeft behaald in de strijd tegen het HIV virus. Hij heeft niet gearzeld te verklaren dat “aids voornamelijk een moreel” maatschappelijk en economisch probleem is. Ik beschouw condooms als een improvisatiemiddel en niet als een oplossing... Menselijke betrekkingen moeten gebaseerd zijn op liefde en vertrouwen”, waaraan hij toevoegde dat onthouding doeltreffender was dan het condoom in de strijd tegen het HIV virus. Van haar kant betreurde zijn vrouw “het verspreiden van condooms onder de jeugd hetgeen in haar ogen neerkomt op een vrijbrief om zo maar wat te doen, wat weer leidt tot een zekere dood”» (Albert Barrois, *Aids, ethiek en experiment*, in het Tijdschrift *Liberté politique*, n.27, november 2004).

«Gelovigen moeten tegenwoordig nog meer, en zelfs meer dan ooit, zich de middelen eigen maken die altijd al door de Kerk zijn aanbevolen voor het leiden van een kuis leven: discipline in de zinnen en de geest, behoedzaam en waakzaam de gelegenheden vermijden in zonde te vallen, zedigheid in acht nemen, matiging in het vermaak, heilige bezigheden, veelvuldig zijn toevlucht nemen tot gebed en de sacramenten van de Biecht en de Eucharistie. Vooral de jeugd moet ervoor zorgen dat zij haar vroomheid ontwikkelt jegens de Onbevleete Moeder van God» (Verklaring *Persona humana*, n.12).

“Lof” der Christenen

Op 15 november 1885 loopt Mwanga's woede op Joseph Mukasa uit op een terdoodveroordeling. Joseph wordt onthoofd. De catechumenen voelen dat er een gewelddadige vervolging in de lucht hangt en verdringen zich op de missiepost om te worden gedoopt. Charles Lwanga, hoofd van de grote hut waar de koning zijn plechtige ontvangsten houdt, is een kranige atleet, zachtmoedig en altijd dienstbereid, bij allen geliefd. Door zijn betrouwbaarheid en nauwgezetheid heeft hij de achting en het vertrouwen van de koning verworven. Op de pages heeft hij een invloed die vergelijkbaar is met die van Joseph Mukasa. Maar in de eerste maanden van 1886 drijft een aantal betreuenswaardige gebeurtenissen (branden enz.) Mwanga tot radeloosheid. De slavenhandelaren spreken neerbuigend over de christenen: «Ze hechten niet aan vleselijke genoegens; ze brengen geen eer aan de goden, ze houden niet van plunderen; als je hen beveelt iemand te doden, stemmen ze er niet mee in en zijn niet eens bevreesd om zelf gedood te worden. Wat voor een koning zal jij zijn wanneer al je onderdanen deze stijl van leven hebben overgenomen?» Mwanga maakt zich kwaad: «Ik zal ze allemaal laten vermoorden!» Op de ochtend van 26 mei roept de koning de beulen en de stamhoofden bijeen. Charles Lwanga verzamelt meteen de pages die nog maar catechumeen zijn en dient ze het Doopsel toe. Vervolgens verschijnt hij met alle christenen voor de koning die hen sommeert hun geloof af te zweren. Wanneer ze dat weigeren worden ze veroordeeld tot de dood op de brandstapel. Meerdere christenen zijn onderweg naar de brandstapel in Namugongo gemarteld.

De grootste executie vindt plaats op 3 juni, het feest van Christus Hemelvaart. De christenen zijn een en al vreugde: «Het lijkt wel of ze naar een bruiloft gaan!» roepen de beulen stomverbaasd uit. Elke christen wordt ingepakt in een vlechtwerk van riet en op de brandstapel gezet die de beulen in vlam zetten. Spontaan bidden de martelaren het *Onze Vader*. Onthutst luisteren de beulen toe. *Vergeef ons onze schuld zoals wij ook aan anderen hun schuld vergeven...: wanneer de martelaren bij die woorden zijn worden de beulen door schrik bevangen en roepen met al hun kracht uit: «Wij zijn het niet die jullie doden, maar onze goden omdat jullie ze behandelen als duivels!»* Charles Lwanga is een bijzonder lot voorbehouden. Nadat hij de marteldood van de andere christenen heeft bijgewoond wordt hij naar een brandstapel geleid die speciaal voor hem is gemaakt. Terwijl zijn lichaam door het vuur wordt verslonden, roept de beul hem toe: «Laat God je nu maar eens uit dit vuur halen!» Hij antwoordt: «Wat jij vuur noemt is slechts koud water. Wat jou betreft, pas maar op dat de God die jij beledigt jou op een dag niet in het ware vuur stopt dat nimmer dooft». Op het ogenblik van zijn dood roept hij met luide stem uit: «O, mijn God!» Op 22 juni 1934 is Charles Lwanga door Pius XI benoemd tot “patroon van de Afrikaanse jeugd”. Een honderdtal christenen heeft de genade van het martelaarschap ontvangen in de jaren 1885-1887. In 1964 heeft Paus Paulus VI tweeëntwintig katholieken over wie een nauwkeurige documentatie bestaat heilig verklaard.

Waarom deze razernij?

Pater Lourdel is van oordeel dat er vier redenen zijn die de koning razend hebben gemaakt op de christenen: de vrees dat de missionarissen, nadat ze het volk zouden hebben onderricht, zich van het land meester zouden maken; de constatering dat zijn slaven meer kennis bezaten dan hij; de weigering van de pages die godsdienstondericht hebben gehad om op zijn onzedige voorstellen in te gaan; de vrees van hem en van talrijke vooraanstaande lieden in het land dat de eredienst voor de ware God in de plaats zou komen van die voor de heidense goden. Maar de bloedige vervolging vertraagt de

«Wij zijn uitgenodigd om onverdroten te bidden voor de missie en met alle mogelijke middelen mee te werken aan de activiteiten die de Kerk ontplooit in de hele wereld met het oog op het Rijk Gods, “een rijk zonder grens en zonder einde: rijk van leven en waarheid, rijk van genade en heiligheid, rijk van gerechtigheid, liefde en vrede” (Prefatie op het Feest van Christus Koning van het Heelal). Wij zijn geroepen om vooral door onze manier van leven te getuigen van onze volledige toewijding aan Christus en zijn Evangelie. Nee, wij mogen ons nooit schamen voor het Evangelie noch ooit bang zijn te verkondigen dat wij Christen zijn door het eigen geloof niet aan het woord te laten» (Johannes Paulus II, Boodschap van 19 mei 2002, t.g.v. werelddag van de missie). Laten we pater Lourdel vragen voor ons de genade te verkrijgen met blijdschap te getuigen van ons geloof.

Dom Antoine Marie
o.t.k.

P.S. Gaarne ontvangen wij van u adressen van eventuele lezers, waarvoor bij voorbaat onze dank. Gaarne sturen wij u vlugschriften over het Katholiek Geloof, Scapulieren van de Berg Karmel met toelichtingen, de beloften van het Heilig Hart en de mysteries van de Rozenkrans.

– voor België : PRK 000-1339871-10 ten name van “Abbaye Saint-Joseph”.
– voor Nederland : Postbank 488 775 ten name van “Abbaye Saint-Joseph”, Girokantoor 's-Gravenhage.
U kunt ook met de bankkaart (Visa, CB, Mastercard, American express) op onze internet site betalen.

Fax: 00 33 3 80 96 25 29 – E-mail: abdij@clairval.com – <http://www.clairval.com/>